

1956 KESZTHELY A KATONA SZEMÉVEL

1956. októberében az ország sok más vidéki városához hasonlóan Keszthelyen is éreztették hatásukat a budapesti események. A keszthelyi történeket jelentősen befolyásolta a városban működő Mezőgazdasági Akadémia, tanári karával és aktív diákságával. Elsősorban nekik köszönhető, hogy létrejött a helyi Petőfi Kör. Az események alakulásában fontos szerepet játszottak az építőipari ktsz. és a DÉDÁSZ dolgozói is. Jelentős tényező a helyi katonaság, amelynek magatartása nagy hatással volt a keszthelyi események alakulására. A Hadtörténelmi Levéltárban (9. lövész hadosztály, Keszthely, 1956-os gyűjtemény, 3. őrzési egység, 114 137. fólió) található 1957. január 2-án készült írást a helyi katonai vezetők készítették. A forradalom keszthelyi napjainak krónikáját olvashatjuk a megsárgult papírokon. (A dokumentum szerkesztőségünkbe való eljuttatásáért Kapiller Imre zalaegerszegi levéltárosnak tartozunk köszönettel. - A szöveget rövidítve közöljük. A szerk.)

9. lövész hadosztály parancsnokság
KESZTHELY
Tárgy:

9. löv.ho.törzs történetének részletes megírása 56. okt.23-tól, 56.dec.29-ig.

Jelentem, hogy a 9. löv.ho. törzs történetét a hadtörténelem megörökítése céljából 1956. okt.23-tól 1956.dec.29-ig az alábbiak szerint rögzítjük:

1956. október 23-tól november 4-ig

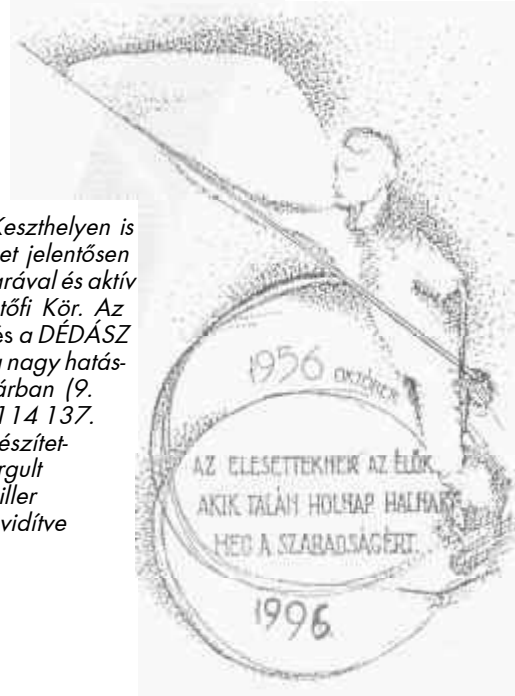
Oktober 24.

A Budapesten kialakult események következtében október 24-én 03.30-kor a hadt. törzsfőnöke Kemendi ezds.: riadót rendelt el a ho-nak.. Parancsot adott, hogy az egységeket riasztassuk és a személyi állomány részére lőszeret és fegyvereket adják ki és a további parancsig az egységek maradjanak elhelyezési körletükben.

A ho.hdm.ügyeletes tiszt a parancsnak megfelelően riasztotta a ho.. törzset és alárendelt alakulatait, amelybe később bekapcsolódott a ho.pk. is miután Budapestről megérkezett. A HU. Limbay József őrgy. a sok telefonátvitel közepette megkezdte az 58.pct.tü.o. riasztásáról, amelyet csak a riadó parancs vételétől 1,5 órán belül riasztotta a ho.. TUE. A ho.tö. és alárendelt alakulatai a riasztókétséget 05.00-ra végrehajtották.

A riasztókészültség végrehajtása után a ho.pk. eligazítást tartott a fegyvernemi főnököknek és osztályvezetőknek, ahol tájékoztatta őket személyes tapasztalatairól, amelyeket 23-án este a magasabb pk-i eligazításon való részvétele alkalmával tapasztalt. 24-én reggel kb. 07.00:08.00-a között a ho.pk-nak jelentés érkezett arról, hogy a ho.örzsnél tartalékban kiképzésen lévő egyetemisták közül 2 fő még az éjszaka folyamán kiszökött a laktanyából és az Akadémia hallgatóit felbujtotta. Mindkét egyetemistát a ho.pk letartóztatta.

A riadó elrendelése után külső és belső őrségeket megerősítettük. 8-9 óra tájban az Akadémiáról jelentés érkezett arról, hogy az Akadémia hallgatói ki akarnak jönni a városba tüntetni, annak ellenére, hogy a kormány 14.00-ig kimenési tilalmat rendelt el. A ho.pk. figyelmeztette; az Akadémia vezetőit, hogy értesék meg a hallgatókkal, hogy semmilyen körülmények között ki nem jöhetnek és főleg tüntetést nem rendezhetnek. Az esetleges későbbi eseményekre való felkészülés céljából a 38.löv.e-től a ho.pk. berendelt egy megerősített lövész századot és a 27.hk.rolg.e-től egy hk.. századot. Kb. 9-10 óra között újabb jelentés érkezett az akadémiáról, hogy az igazgató és a tanárok nem bírják lecsitítani a felbujtogatott Akadémia hallgatókat és minden körülmények kö-

zött ki akarnak menni a városba tüntetni. A ho.pk. értékelve a helyzetet arra az elhatározásra jutott, hogy egy megerősített századot kirendel és körülvéve a Mezőgazdasági Akadémiát fegyveres erővel fogja kényszeríteni az Akadémia hallgatóit, hogy az utcára ki ne jöhessenek.

A kirendelt egység parancsnokának Bránát István szds-nak parancsot adott, hogy kiérve figyelmeztessék az Akadémia igazgatóságát, hogy közöljék a hallgatókkal, hogy az utcára nem jöhetnek ki és amennyiben mégis próbálnának kijönni figyelmeztessék őket, ha pedig ennek sem tesznek eleget, úgy fegyverekkel kényszerítsék az épületben való maradást. A kirendelt század három oldalról csoportba, feltűnés nélkül körülzárta a Mezőgazdasági Akadémiát. Az Akadémiát körülzáró alegység megérkezése után az Akadémia hallgatók közül többen kijöttek és beszélni próbáltak a katonákkal, hogy mire fel akadályozzák meg a kilépéseket, s több dezorganizáló szavakat hangoztattak a katonák felé, míg végül is sikerült megértetni velük, hogy a kormány rendelete alapján 14.00-ig az Akadémiát nem hagyhatják el.

14.00-a után az akadémisták kérésére, hogy nem fognak tüntetni csak engedjük ki őket a városba sétálni és lakásukra hazamenni - a ho.pk. úgy döntött, hogy a kintlévő alegységet bevonja. Közben a hdt.pszág-ról olyan utasítás érkezett, hogy a városba vezető fő utakat zárjuk le, amely útzáró csoportok akadályozzák meg, hogy a városba fegyveres csoportok, vagy bujtogató elemek vidékről be nem juthassanak. A ho.törzs ténykedése, munkája ezen a napon főleg az alárendeltokról való tájékozódás és azok tájékoztatásában merült ki. A ho.pk. az első nap a kialakult helyzetnek megfelelően helyzetmegítélései és intézkedései reálisak voltak. Az előjáró parancsnokságtól ezen a napon bővebb tájékoztatást és intézkedéseket a riadó parancs kivételével nem kaptunk.

Oktober 25.

Oktober 24-ről 25-re virradó éjjel semmi különös esemény nem történt. A reggeli órákban három akadémista a szovjet csapatok azonnali kivonása, Gerő azonnali leváltása és felelősségre vonása, statárium megszüntetése és más követeléseket tartalmazó táviratot akartak feladni a postán. Az akkori helyzetet értékelve a ho.pk. olyan elhatározásra jutott, hogy ez nem megengedhető és ennek következtében a három akadémistát behozatta a laktanyába és letartóztatta őket. Ennek folyamán az akadémisták lázongása tovább tar-

* A helyesírás és a stílus az eredeti szövegé.

tott, sőt erősödött. Követelték a három akadémista szabadon bocsátását. Az akadémistáknak olyan követeléseik voltak, hogy amennyiben ki nem engedik őket, úgy kijönnek tüntetni a városba. Ebből kifolyólag a ho.pk. számítva a lázongás kitörésével még korábban intézkedett a 38.löv.e. felé, hogy első löv.zj-at és az 58.pct.tü.o. felé egy üteget azonnal indítsanak útba a laktanya megerősítése céljából.

A Mezőgazdasági Akadémián az egyetemisták lázongásának letörésére a ho.pk. olyan elhatározásra jutott, hogy az utak lezárására kiküldött 3 hk-t megerősítve lövész erőkkel - bevon és körülvéve az Akadémiát ezzel próbálja lecsitítani a lázongó egyetemistákat. Ez a körülmény kb. 11.00-kor meg is történt.

A hk.. és a gyalogság megérkezése után az Akadémia egyik ablakában 5 perc múlva megjelent egy plakát azzal a jelszóval, hogy "Magyar Katonák, testvérek, ne lőjtek!" Ez a ténykedés, melyet később az események is bebizonyítottak - olaj volt a tűzre. Ez volt az az eset, amely kiváltotta a keszthelyi MÁVAUT és TEFU felvonulását az Akadémia elé.

Az Akadémiáról jövő jelentéseket értékelve a ho.pk. a hk-kat és a kintlévő lövész erőket az Akadémia elől 13.00-tájbán bevonta.

Ebben az időben a MÁVAUT munkásai traktorokkal és gépkocsikkal különböző jelszavakat kiabálva felvonultak az Akadémia elé, ahol egy lázongó népgyűlés kezdett kialakulni. Követelték, hogy a helyőrség parancsnoka menjen ki az Akadémiára és adjon választ, hogy miért volt erre szükség. A parancsnoknál lévő fegyvernemi főnökök nem javasolták, hogy a pa-

Budapest / Tüntetés a Bem szobornál

rancsnok menjen ki, hanem egy bizottságot javasoltak, hogy küldjön ki. A parancsnok a javaslatot elfogadta és így egy 4 tagú bizottság, melynek tagjai voltak: Tátrai Örgy., Szathoffer szds., Nyiri szds., Gáspár fhdgy.. Ez a bizottság próbálta lecsitítani a felháborodott tömeget, amely nem járt eredménnyel, így az ott összegyülekezett tömeg tüntetve levonult a Fő térre s az ottlévő szovjet emlékművet ledöntötték; az épületekről pedig leverték a vörös; csillagokat.

A szovjet emlékmű ledöntése után kivitték a múzeumban elhelyezeti herceg Festetics György (helyesen: gróf Festetics György - a szerk.) bronz szobrát. A szobor ledöntése után, valamint a herceg Festetics (helyesen; gróf Festetics - a szerk.) szobrának felállítását a tömeg széteszlett.

Ezen események után a parancsnok rövid tiszti gyűlésen értékelte a helyzetet, ahol a törzs olyan elhatározásra jutott, hogy a nép követeléseivel nagyjában egyetértünk, azonban fegyvert ki nem adunk és a laktanyába semmiféle fegyver és egyéb követelődő csoportot be nem engedünk.

Október 26.

A reggeli órákban az Akadémia vezetői a három leartóztatott akadémista ügyében felkereste a ho.pk-t és kérte, hogy engedje őket szabadon, továbbá vegyen részt az Akadémia Tanács alakuló ülésén. A ho.pk. értékelve az eseményeket, a három; akadémistát szabadlábra helyezte;

A második kérdésben a jelenlegi fegyvernemi főnökök úgy határoztak, hogy a parancsnok helyett Limbay Örgy., Losonczy Örgy., Kiss szds., Gáspár fhdgy., mint bizottsági tagok fognak résztvenni az alakuló ülésen.

A kiküldött bizottság résztvevett az alakuló ülésen, ahol 23 pontból álló követelést terjesztettek elő, amely követelések nagyobb, részével a bizottság is egyetértett, ezenkívül elismerte az egyetem autonómiáját. Továbbá több kérdést tettek fel a bizottságnak. Többek között, hogy hova áll a honvédség adott esetben; adunk-e fegyvert. A feltejt kérdésekre a bizottság választ nem adott. Az ülésen közben Pestről és vidékről érkezett bizottságok ismertették az ország helyzetét.

Tovább a Forradalmi Tanács az egymásután érkező küldöttségek megjelenéséből kifolyólag nem tudott dolgozni. Ezidő alatt nagyobb számú tömeg gyülekezett, amely fegyvert követelt, s azt hangoztatták, hogy amennyiben nem kapnak fegyvert, úgy 16.00-kor a laktanyát megtámadják fegyver és lőszer-szerzés céljából.

Ekkor a pk.. értékelve a helyzetet arra az elhatározásra jutott, hogy nagyobb mennyiségű lőszert és fegyvert hordjanak fel a parancsnoki épületbe. Támadásra az összegyűlt tömeg részéről nem került sor. Azonban nagyobb

számú tömeg összegyülekezve a laktanya felé vonult kb. 17.00 tájban és a Tiszti Háznál megálltak. Ekkor Limbay Örgy. és Szathoffer szds., valamint a tartalékos kiképzésen bentlévő egyetemistáknak sikerült fenntartani a tömeget.

Eközben a ho.pk. hozzájárult ahhoz, hogy kb. 50-60 főből álló csoport legyenység és tiszték résztvegyenek a polgári lakossággal a tüntetésben. Miután az 50-60 főből álló csoport megérkezett a Tiszti Házhoz, az ott összegyűlt tömeg éljenzve a honvédséggel, velük együtt felvonult a városba. Ennek tudható be, hogy fegyver nélkül kivonult, népdalokat éneklő katona csoport a tömeget lehangozta a laktanya megtámadásától. Ez a fegyelmezett tömeggé átalakult tüntető csoport felvonult a volt szovjet emlékműhöz, ahol elénekelték az utcán a Himnuszt és Limbay Örgy. a honvédség részéről rövid beszédet mondott.

Ezekután a tömeg kezdett széteszolni, ennek egy része a Pártbizottság épületéből kidobálta a zászlókat és drapériákat elégette. A tüntetés után ho.pk. kiment a Forradalmi Tanácshoz, ahol kérdéseket tettek fel neki. A feltejt kérdéseire adott válaszában és beszédében a parancsnok elismerte, hogy több dologban helytelenül cselekedett. Itt ezen az ülésen felvetődött a város bizottságának kérdése, ahol közös megállapodásra jutottak, hogy két egyetemistából és egy katonából álló csoportokat fognak szervezni és ezzel biztosítják továbbá a város területén a közbiztonságot és rendet.

Ezeket az eseményeket megelőzve a ho.pk. ugyancsak berendelt a 32. löv.e-től egy löv.zj-at megerősítésképpen. Az esti órákban érkezett a hdt.pk-tól Mikes József vörög.től egy parancs, melynek értelmében egy lövéses zj-at és 10 hk-t Várpalotára kellett indítani. Így a Lentiből berendelt löv.zj. mire Keszthelyre ért - parancsot kapott, hogy tovább menjen Tapolcára, ahol csatlakozik hozzá a 10 hk.. és vonuljanak el Várpalotára.

Október 27.

A hajnali órákban a ho.pk. épületében megjelent Tikos László akadémiai tanár azzal, hogy az akadémisták fegyvert és ruhát követelnek. A parancsnokság részéről akkor bentlévő Nyiri szds., Szathoffer szds., Bránát szds.. ezt a kérést elutasították és felszólították, hogy az Akadémia tartsa be a 26-án hozott határozatokat, sem fegyvert, sem ruhát ne követeljenek.

27-én a Városi Ideiglenes Forradalmi Tanács a 26-i határozatát megváltoztatva nem 09.00-kor, hanem 07.00-kor ült össze. A Tanácsba delegált Losonczy Örgy-t és Limbay Örgy-t már 06.00-kor felkeltették. 08.00-a felé 25-30 fő akadémista belődült a Tanács helyiségébe. Ekkor Balogh vezető akadémista lezáratta az ajtókat és

kijelentette, hogy egyetértve a néppel nem bízik a Forradalmi Tanácsban, mert nagyon lassan dolgozik. Kijelentette, hogy egyes tagok hátráltatják a Tanács munkáját. Továbbá kijelentette, hogy az Akadémiai Tanácsnak lenne pár kérdése, főleg a honvédség részéről résztvevőknek.

Első kérdés Losonczy őrgy-hoz szólt: kijelentette, hogy Fejes alez.-ben mint a ho.pk-ában nem bízik, így hajlandó-e Losonczy őrgy. átvenni a parancsnokságot. Ezt a kérést Losonczy őrgy.. visszautasította, mire fel az illető kijelentette, hogy le van tartóztatva.

A következő kérdések a jelenlegi járási és városi PB. titkárához és a BM járási osztályvezetőjéhez szólt, mivel hogy tőlük sem kaptak megfelelő választ, így őket is letartóztatták.

Közben Limbay őrgy.-nak sikerült eljönni a tanácsülésről és tájékoztatta a parancsnokot az ott uralkodó helyzetről. Ezidő tájban egy katonai küldöttség érkezett a Tanácshoz Bíró őrgy.. vezetésével. Kérésük az volt, hogy mivel nem látják tisztán, tájékoztassa őket a Forradalmi Tanács. Bíró őrgy.. azt a felvilágosítást kapta, hogy Budapesten nem ellenforradalom van, hanem hazafias megmozdulás. A kielégítő válasz következtében Bíró őrgy.. és kísérete eltávozott. Ezidő közben egy civil küldöttség, közben Bíró őrgy.. is megjelent a ho.pk-nál azzal a követeléssel (a Bizottság egyik tagja egy részeg vasutas és egy 15-16 éves gyerek volt), hogy a ho.pság-ot adja át és a ho.. alkalmazását bizza a Forradalmi Tanács által megválasztott új parancsnokra. Közölték a ho.pk-nak, hogy 12.00-ig adjon választ, hogy átadja-e a parancsnokságot. A ho.pk. ekkor kiküldte a bizottságot és a kialakult helyzetet, követeléseket jelentette előljáró parancsnokának, Mikes József vőrgy.-nak.. Jelentette, hogy Ő a ho.pk-i teendőket át nem adja, sem abba nem egyezik bele, hogy a hot az ő tudta nélkül bármilyen célra alkalmazzák és a legvégsőig kitart. Ezzel az elhatározással a hdt.. parancsnok egyetértett és közölte, hogy parancsot fog adni a 32. tü.e-nek, hogy két fő osztállyal és hk.e-nek, hogy vissza maradt részével azonnal induljanak útba Keszthelyre. Ezekután a ho.pk. közölte a bizottsággal a fentebb leírt elhatározást.

Ezidőben érkezett a Központi Vezetőség 304/145. sz. távirata. Ebből a táviratból világosan megtudtuk, hogy ami Budapesten folyik az ellenforradalom. Ezt a táviratot azonnal lesokszorosítva ismertettük a személyi állománnyal. A személyi állománnyal elbeszélgetve azt a következtetést vontuk le, hogy egységes és kész mindenféle támadást visszautasítani.

Közben egy tiszti gyűlést hívtunk össze, amely megválasztotta a Forradalmi Tanácsba delegáltakat. Ezen a tiszti gyűlésen megjelent a forradalmi Tanács

egy küldöttsége, aki meggyőződött úgy a tiszti gyűlésen, mint a harcosoknál tartott ülésen, hogy a Tanácsba delegáltak megválasztása demokratikus alapon történt. (Mivel, hogy ez volt a kérésük.) A gyűlésen megválasztották Losonczy őrgy-t, Limbay őrgy-t, Nagybonyi tömr-t.. A választás eredményét a tartalékos egyetemisták vitték meg a Forradalmi Tanácsnak, amelyre Losonczy őrgy-t szabadlábra bocsátották.. Losonczy őrgy.. kiszabadulása után kérte a Forradalmi Tanácsot, hogy engedjék szabadlábra a másik három letartóztatottat a párfunkcionáriusokat és a rendőrkapitányt, melyet végre is hajtottak.

A Forradalmi Tanács a végleges választ ezidőben nem tudta megtartani, mivel kb. 100 fő részeg ember ezt megakadályozta. Többek között követelték, hogy nem hisznek és ők személyesen akarnak meggyőződni arról, hogy mi van Pesten. Ezek közül 8 ember Szatnhoffer szds.; vezetésével el is indult Budapestre megbízólevéllel, de csak Székesfehérvárig jutottak el. Majd a Forradalmi Tanács egy/másik helyiségében megtartotta a végleges választást, melynek a Honvédség részéről tagja lett Limbay őrgy.. és Nagybonyi tömr.. Losonczy őrgy.. távozása után Limbay őrgy-t a Forradalmi Tanács arra kényszerítette, hogy Fejes alez-el beszélje meg, hogy mondjon le beosztásáról. Ebben a helyzetben attól lehetett tartani, hogy Limbay őrgy-t arra fogják kényszeríteni, hogy az alakulatoknak parancsot adjon az általuk elgondolt alkalmazásra. Ekkor ho.pk. azt a parancsot adta az alárendelt felé, hogy Limbay őrgy-től kapott esetleges parancsokat ne hajtsák végre. A tömeg egyetemlegesen a Forradalmi Tanáccsal tiltakozott a ho.pk. Fejes Lajos elz.. személye ellen és követelte, hogy 16.00-ig adjon választ, hogy átadja-e a parancsnokságot. A parancsnok értékelve a helyzetet, ar-

ra az elhatározásra jutott, hogy az összegyülekezett tömeg szétosztatására felkérte a sármelléki repülő egység parancsnokát, hogy 4 géppel szálljon fel és a Fő-utcán lévő tömeget sturcolással kényszerítse szétosztatásra. Kb. 15-16.00-a között 4 lökhajtásos gép meg is jelent Keszthely Főutcája felett és 15-20 perces sturcolásokkal a tömeget szétoszlatta.

Ezidő alatt a ho.pk. parancsot adott a Keszthelytől 5-6 km-re lévő hk.. egység parancsnokának, hogy vonuljon be a ho.pk-i laktanyába.

A Fő utcán összegyülekezett tömeg a 4 repülőgépet, valamint a hk-k bevonulásának láttára részben kezdett szétoszladozni. Ezidő tájban a Városi Forradalmi Tanács elnöke Varga Ferenc felhívta a ho.pk-ot, hogy beszéljen a tömeggel annak szétosztatása érdekében. Ezt a kérést a parancsnok elutasította azzal, hogy nem mi gyűjtöttük össze a tömeget, hanem ők, így oszlassák szét azokat. Ezek után megszerveztük a Posta és a Városi Tanácsházán elhelyezett hangosbemondó, valamint a magashálózat centrumának birtokbavételét és katonai diktatúrát jelentettünk be városba.

Október 28.

A katonai diktatúrának eredményeképpen, valamint a katonai járőrözés felállításával a városban a rendet ezen a napon sikerült megerősíteni. Ezen a napon a déli órákban a Győri adó bemondta, hogy "Keszthelyen Fejes Lajos alez.. sztálinista csapata a néppel nem tud megegyezni." Más különösebb esemény ezen a napon nem történt.

Október 29.

A Veszprém-megyei Tanácselnök és a veszprémi légvédelmi egység parancsnoka Sánta alez.. beszéltek orlyan irányban a ho.pk-val, hogy őket a keszthelyi Forradalmi Tanács és főképpen Gál Miklós (helyesen: Gaál Károly - a szerk.) keszthelyi múzeumigazgató tájékoztatta - aki a 27-i események

Tüntetés Győrött

után Veszprémbe, majd Pestre menekült - hogy Keszthelyen Fejes Lajos alez. és alakulata helytelen magatartást tanúsít a nép követeléseivel szemben.

Ugyancsak erősebb nyomást gyakorolt ezen a napon a keszthelyi Forradalmi Tanács is, továbbá a reggeli órákban a KTSZ-nél/Vasipari megtartott munkás-gyűlés, amely pontokba foglalta a követeléseit, melyek között szerepelt Fejes Lajos alez. és több városi - és párt-funkcionárius leváltása. Ez a munkás-gyűlés, valamint az előzőleg szétszórt Forradalmi Tanács egyes tagjai határozatképpen egy bizottságot indítottak Budapestre panaszt tenni a helyőrségben uralkodó helyzetről.

Ez nap délután újra megalakult a Városi Forradalmi Tanács, melynek elnöke a Vasipari KTSZ volt könyvelője - Nánási László - lett. (Aki horthysta tiszt volt és sikasztásért egyszer már börtönben ült.) Ennek a személynek elég nagy szerepe volt a Tanács és a nemzetőrség jobbratulódásában. A megalakult Városi Forradalmi Tanács kérésére a stúdiótól a honvédségi őrséget bevontuk.

Ezen a napon újra megjelent az Akadémia küldöttsége és fegyvert követeltek az Akadémia részére. Kérésüket a ho.pk. elutasította azzal, hogy az akadémisták részére a fegyver kiképzés céljából kiképző tiszteket adott okt.30-ra és nov. 1-re.

10.50 h-kor távmondatot kaptunk Kemendi Béla ezds.hdt.TÖRF-től 327/1 00.sz.alatt, amelyben utasította a ho.pk-t, hogy a járőrözést szervezzék meg a Városi és Községi Tanácsok megerősítése céljából.

1 7.40-kor a pápai ho.. Forradalmi Tanácsa 133/60.sz. táviratát kaptuk,

melyben közölték, hogy ők a nép mellett vannak és a nemzeti kormány utasítása szerint járnak el, együttműködnek a Tanácsokkal, rendbontókkal leszámolnak, több Párt-rendszert követelnek, ne legyen bosszúállás, leszámolnak azokkal az ellenforradalmárokkal, akik meg akarják szüntetni a munkásosztály pártját, viszályt és testvérharcot provokálnak, ellenharcot hirdetnek, stb.

A ho.törzs tisztjeinek nagy része ekkor még nem értett egyet ezekkel a követelésekkel, (pld.: több pártrendszer) Különösebb esemény ezen a napon nem történt.

Október 30.

Ezen a napon kaptuk a H.M. Forradalmi Tanácsának táviratát, melyben közölték, hogy megalakult a Katonai Forradalmi Tanács, több tábornokot elmozdítottak beosztásából, az egész hadsereg támogatja a nép követeléseit, az ÁVH-t le kell fegyverezni, a határőrséget egyesíteni kell a honvédséggel.

A tiszteket ezek a kérdések nagyban foglalkoztatták és elhatározták, hogy megválasszuk a Katonai Forradalmi Tanácsot. Hasonló követeléssel élt a Városi Forradalmi Tanács is és kérték, hogy ők is képviselve legyenek a Katonai Forradalmi Tanács választó ülésén. Ennek következtében vettek részt a választó tisztii ülésen Horváth Sándor Városi Tanács Igazgatási osztályvezető, Persovics, Berkes Akadémia ig.h. és egy akadémista lány. A választó tisztii gyűlést a parancsnok nyitotta meg, ahol nagyjából ismertette az elmúlt napok eseményeit, ezzel kapcsolatban saját tényszerűségét. Első felszólaló Horváth Sándor volt, aki az akkori helyzetnek megfelelően eléggé reálisan tárta fel a helyzetet és beszédének egyes részeiben megpróbálta a tiszteket a parancsnok ellen hangolni. Felszólalása után választottunk egy elnökséget, aki tovább, vezette a tisztii gyűlést. A tisztii gyűlésen felszólaló tisztek és a jelenlévő polgári személyek felszólalásának következtében a ho.pk. feltette a kérdést, hogy szavazzák meg, hogy ő legyen-e továbbra is a parancsnok, más szóval bíznak-e benne továbbra is a tisztek. Ezt követően Losonczi János őrgy. a ho.TÖRF-e felszólalt és felszólalásával a szavazás ellen foglalt állást, majd több tiszt felszólalása után a tisztek egységesen állást foglaltak a választás ellen és a parancsnok mellett foglaltak egységesen állást. Ezekután a ho.pk. szólt hozzá és kijelentette, hogy a nép mellett fogja vezetni továbbra is a hadosztályt.

A tisztii gyűlés határozata - mivel ezekben a nehéz napokban az elhárítók most sem tartanak velünk együtt - el kell őket távolítani. A parancsnok Limbay Örgy-ot jelölte ki, aki ekkor már rendőrkapitány volt, a törzsfőnök pedig kijelölt maga mellé 5-6 tiszteket, hogy ne

egyedül menjen be az elhárítók körletébe. Limbay Örgy. azzal az utasítással ment az elhárítókhoz, hogy szólítsa fel az elhárítókat, hogy adják le a fegyverüket és személyi igazolványukat, és térjenek haza lakásukra, további parancsig tartózkodjanak lakásukon.

A tisztii gyűlés közepette jelent meg Limbay Örgy. az OLÉP. 378/120. sz. géptáviratával, melyet a tisztii gyűlésen ismertetett. Ebben a távmondatban közölték velünk, hogy az OLÉP. úgy határozott, amennyiben szovjet csapatok Budapestről 12 óra múlva nem kezdik meg a kivonulást, úgy a légierők beavatkoznak. Ezzel a távirattal egyetértett a hdt.. Katonai Forradalmi Tanácsa és a Honvédelmi Miniszter is.

A távmondattal ismertetése után felállt a ho.pk-a és azt mondta: ha ez így van bajtársak, akkor megyünk. A távmondattal a tisztii állomány hangulatát a szovjet csapatok ellen eléggé felhangolta és Fejes alez. fent említett szavait megtapsolta.

Ezekután az Akadémiáról jelenlévő akadémista lány kijelentette, hogy a tisztekben csak akkor bízik, ha azt tettekben látja megvalósulni. A tisztii gyűlés ezután megválasztotta a Katonai Forradalmi Tanácsot, melynek tagjai lettek: Nyíri József szds., Limbay József őrgy., Gáspár József fhdy., Tátrai Gyulu őrgy., Kotta Károly szds., Demény Ferenc fhdy., Losonczi János őrgy., Szanhoffer József szds., Völcssei László törm., Kustán Lajos törm., Gulácsi Péter törm., Kutasi őrv. és Horváth honv.

Még ezen a napon kaptunk a H.M. Forradalmi Tanács 371-/30. sz. távmondattal, amely intézkedett az alakulatnál lévő Tanácsadók legközelebbi szovjet helyőrségbe való szállítására. Ezt megelőzően a nálunk lévő két Tanácsadót már 26-án este a ho.TÖRF. lakására helyzetük le, majd 27-én biztosítottuk Szombathelyre való utazásukat.

A bizottság megállapította, hogy az akkori hangulatnak megfelelően a tisztek felszólalásai és magatartása helyes volt, mivel hogy a tisztek egységesen egyetértettek abban, hogy a szovjet csapatokat vonják ki Budapest területéről.

Október 31.

Ezen a napon a Katonai Forradalmi Tanács távmondatot küldött az alárendelt felé, hogy biztosítsák a fegyelmet és kövessék a kormányt. Előző napon több alakulat parancsnoka utasítást kért arra vonatkozólag, hogy mi legyen az elhárító tisztekkel és az államvédelmi szervekkel. Rác alez. a 32.löv.e. parancsnoka jelentette, hogy elhatározása, hogy a lengyeltóti olajmezőn szolgálatot teljesítő államvédelmi tiszteket leváltja és beviszi a laktanyába, az ottlévő sorkatonák fegyvernemi jelzését lövész jelzéssel váltja fel. Ezzel az elhatározásával egyetértettek az olajme-

Budapest / A pórtház előtt

zák munkásai is.

Gucsi őrgy.. a 38.löv.e. parancsnoka ugyancsak tanácsot kért, hogy mit csináljon az elhárító tisztjével. A ho.. Forradalmi Tanácsa azt a választ adta, hogy saját véleménye szerint is az ott szolgáló teljesítő elhárító tiszt rendes, és az ottani tisztnek különösebb kifogása nincs ellene, úgy maradjon a laktanyában.

Mivel a ho.tö-nél ez a ténykedés már megtörtént, hogy az elhárítóktól a fegyvereket leszedtük, a ho.TÖRF-e jelentette a hdt.pk-nak az esetet.

A hdt.pk. véleménye az volt, hogyha már elküldtük őket, akkor maradjanak a lakásukon, habár maradhattak volna a laktanyában is.

Ezen a napon Kandikó polgári személy részére, vagyis a MÁVAUT dolgozói részére adtunk ki 5000 db géppisztolyt, 2500 db puska löszert, 150 db kézi gránátot és 2 db pisztolyt. Nevezett löszert Bp-re szállította. Löszert a parancsnok engedélyével adta ki a tüzér fegyverzeti főnök.

November 1.

Ez a nap fordulópont volt a keszthelyi helyőrség történetében is. A Katonai Forradalmi Tanács lényegében nem tudta, hogy minek alapján dolgozzon. Ugyanis az előjáró parancsnokságtól azt a felvilágosítást kapták, hogy tanácsadási joga van, parancs az ő tudta nélkül nem mehet ki.

Meggyőződünk arról is, hogy a beszélgetéseket lehallgatják, ezért előjáró parancsnok utasítására a ho.pk. egyetemlegesen a Katonai Forradalmi Tanáccsal úgy intézkedett, hogy minden kapott parancsot kérdezzenek vissza. Ezzel különböző félreértések történtek. Ugyanis egy ízben, amikor a parancsot kapó személy nem a parancsnokot, hanem a Forradalmi Tanács egyik tagját kérte a készülékhez, megkérdezte tőle, hogy előzőleg a parancsnok által kiadott parancsot végrehajtsák-e. Ebből nézeteltérés származott.

Ezen a napon 16-19.00-a között több helyről jelentették a szovjet csapatok manővereit (Dombóvár, Záhony, Siófok). Jelentették, hogy Siófoknál menetelő páncélos erők parancsnoka Keszthely után érdeklődött, Erről a jelentésről tudott a Városi Forradalmi Tanács is, akinek egyes tagjai ebben az időben a pki irodában tartózkodtak.

Azért, hogy ezek előtt azt a látszatot keltsük, hogy ellenállunk a parancsnak, olyan parancsot adott ki, hogy a Marcali tü.e. Balatonkeresztúrra, a pct.tü.e. és a Keszthelyre bevont hk-k egy része a Zala Hídnál foglaljon tüzelőállást és ne engedjék, hogy a szovjet csapatok Keszthelyre bejöhessenek. A parancsnok kiküldte Tátrai Gyula őrgy-t és Gampe László hfdgy-t tolmácsot, valamint biztosítóként Sipos Ferenc hfdgy-t (akik önként jelentkeztek), hogy beszéljenek a szovjet csapatok parancsnokával, hogy kerüljék ki Keszthelyt.

Közben a rádió bemondta a tüzerszünetet.

A Katonai Forradalmi Tanács úgy határozott, hogy nem lövünk a szovjet csapatokra és így Bujdos István hfdgy-t bízta meg azzal, hogy menjen ki a Zala hídra és adja át a parancsnok parancsát az ottlévő hk-e.. parancsnoknak, hogy ne löjjenek a szovjet csapatokra. A hk.e. parancsnok a parancsot teljesítette, azonban megkérte a szovjet csapat parancsnokát, hogy Keszthely megkerülésével menjenek Sármellékre, mivel Keszthelyen a polgári lakosságnak is van fegyvere és nem látjuk biztosítottak, hogy rájuk ne löjjenek. Később Losonczy őrgy.. és Tátrai őrgy., Révész őrgy.. kimentek Sármellékre, ahol tájékoztatták a szovjet csapat parancsnokát Keszthely hangulatáról. Ugyanakkor tájékoztatták a ..szovjet csapat szándékáról, akik akkor azt mondták, hogy a repteret jöttek; biztosítani, mivel hogy családjukat akarják hazaszállítani.

Ekkor a szovjet egység, parancsnoka kérte a kintlévő bizottság tagjait, hogy Keszthelyen tartsak fenn a rendet és hogy őket innen támadás ne fenyegetse. Ezt a fenti tiszték meg: is ígérték.

A keszthelyi lakosság mikor megtudta, hogy a szovjetek nem jönnek Keszthelyre, megnyugodott s így az éjszaka is minden különösebb esemény nélkül telt el.

November 2.

22.30-kor érkezett a 20/100. sz. távmondattal a hdt.TÖRF aláírásával. A távmondattal tartalma: "A Néphadsereg kiállt a nép mellett és legjobb fiait hulltak el, lépünk fel olyan törekvések ellen, ami a magasabb egységünk fegyelmét, egységét veszélyeztetné. Parancsnokot leváltani csak eggyel magasabb Forradalmi Tanácsnak lehet. A pk-ok iránt bizalom legyen, parancsait mindenki hajtsa végre, a kiontott vér lelkesítsen ibennünket.

Ennek alapján határozta el magát a ho.. Katonai Forradalmi Tanácsa, hogy az akkori helyzetben gyenge alapon álló 31.tü.e. és 33.löv.e., pk-ok helyzetét megszilárdítsa. A 33. löv.e.-hez a bizottság nem tudott elmenni a 4-i események következtében.

November 3.

Ezen a napon megjelent a Katonai Forradalmi Tanács előtt Tóth István hfdgy.. a 18.lgv.tü.o.TÖRF-e, aki tájékoztatta a Forradalmi Tanácsot a nagykanizsai helyzetről, egyben aknát kért fausztpatronok készítéséhez. Ezeket a fausztpatronokat a kanizsai Gépgyár készítette volna. Aknát a ho.pk.. nem engedélyezett kiadni, mert a HDS.. csomópont raktárban van robbanóanyag és így akna helyett 30 q robbanóanyagot utalt ki Kovács István hfdgy.. részére, aki Nagykanizsai lgv.tü.o.-hoz szállította, amit Teleki István ezds.tü.o.pk. vett át, s megakadályozta annak továbbszállítását. Ez a robbanóanyag hiányta-

lanul vissza is került. Ezen a napon Nyíri szds.. a Katonai Forradalmi Tanács elnök vezetésével bizottság ment Marcaliba, amelynek célja az volt, hogy Major őrgy-t tü.e.pk-t váltsák le. A bizottság lebeszélte a civil lakosságot erről a szándékáról, a tiszték pedig kiálltak a pk.. mellett. Így a Marcali tü.e.pk.. helyzete megszilárdult.

November 4.

A rádió bemondása, illetve ennek hatására Keszthelyen és az alárendelték-nél rendeltünk el. A hangulat az volt, hogy az egység azért lett riadóztatva, hogy Pestre fog menni. A Katonai Forradalmi Tanács a kora reggeli órákban összeült tanácskozássra - számításba véve, hogy a lakosság a laktanyát megtámadja, amennyiben határozat úgy hangzana, hogy az egység sem megy Budapestre. A Forradalmi Katonai Tanács elhatározása ennek ellenére az volt, hogy a szovjetek ellen nem fog fegyvert.

Két javaslat állt akkor fenn. 1. Kimegyünk az erdőbe és ott várjuk meg a szovjet csapatokat. 2. A laktanyában maradjunk. A Forradalmi Tanács az utóbbi mellett foglalt állást. Ezt követően Nyíri szds.. a Forradalmi Tanács elnöke kihirdette a tiszti gyűlésen a Forradalmi Tanács határozatát. Ezután a tiszték kimentek a katonák köze és ismertették velük a Forradalmi Tanács határozatát. Ekkor olyan hangulat tá-

Fegyverbeli

Harcok Budapesten

madt a személyi állomány között, hogy a szovjetek hadifogságba viszik akit elfognak, erre az őrszolgálatot teljesítő honvédek őrhelyeiket elhagyták.

A városból az Akadémia hallgatói, MÁVAUT dolgozóinak nagy többsége kiment a Rezi erdőbe azzal az elhatározással, hogy partizán harcot fognak folytatni. A törzsütegnek tartalékos képzésen lévő 80 katonája ultimátumot küldött a ho.pk-nak, hogy amennyiben 20 percen belül nem kapnak engedélyt arra, hogy leszerelnek, úgy önkényesen hazamennek. A tisztek ahelyett, hogy ezt igyekeztek volna megakadályozni (kétes hogy tudták volna vérontás nélkül) maguk is, a katonák is a lakosság uszályába kerültek. A tisztek egy része hazament, másik része pedig a Rezi erdőbe ment. A ho.pság-on kb. 20-25 tiszt és egy-két katonája maradt.

Bedi szds. és Szanthoffer szds. mielőtt elhagyták volna a laktanyát jelentették a pság-on, hogy a katonákat nem tudják visszatartani, hol gyülekeztessék a

katonákat az erdőben. A ho.TÖRF. két helyet jelölt meg a gyülekezésre. Később amikor Zsiros őrgy. és Bránát szds. a ho.pk-tól kapott parancs alapján kimentek értük a Rezi erdő, ahol a katonák és a tisztek nem a megjelölt helyen tartózkodtak, hanem a Rezi-vár környékén voltak. Majd délután 14-15.00-a között Bedi szds. egységétől 15-20 katonára, Szanthoffer szds. vezetésével pedig 10 katonára jött vissza a laktanyába. Ezek a katonák a laktanya*ba visszatérve a tisztek kivételével 1-2 óra múlva eltávoztak, a törzs 25 főből álló tisztjei is úgy tudta, hogy tekintettel arra, hogy az emberek kint vannak/az erdőben arra határozta el magát, hogy szintén kimennek de erre gépkecsői hiány miatt nem került sor. Amikor a civilek látták, hogy a katonák elhagyják a laktanyát, betörték a Nőtlen Tiszti Szállásra, valamint a ruházati és élm.raktárba és fegyverzeti raktárba és sok honvédelmi anyagot, valamint élelmet elvittek. A rablás közben azt hangoztatták, hogy inkább ok vigyék el, mint a szovjetek. Ebben a tisztek is részt vettek, ezt bizonyítja a később megtartott házkutatások eredménye is, hogy több tisztnél nagyobb mennyiségű honvédelmi anyagot találtak.

Ennek egyik oka az is volt, hogy az anyagfelelősök elhagyták a raktárakat. Voltak olyan tisztek is, mint pld: Rákos szds., Kiss szds., Ugrovics fhdgy. elhagyták a helyőrséget és több nap után tértek vissza. A Katonai Tanács utasította a pk-ok jelenlétében Limbay József őrgy.-ot, a nemzetőrség parancsnokát, hogy a Városi Tanács határozata alapján főleg Nánási László Forradalmi Tanácselnök vezetésével 31-én és nov. 1-jén letartóztatott elhárító tiszteket, pártfunkcionáriusokat (kb. 21 főt) biztosítsa, hogy engedjen ki a börtönből Limbay őrgy. a parancsnak csak egy részét hajtotta végre. Az elhárító tiszteket kiengedte. Helyettese Kiss Miklós fhdgy. (aki még aznap disszidált) felgyűjtotta és összetörte a Rendőrség berendezéseit és iratait, a géptávirót összetörte.

Ezeket követően Limbay József őrgy.tü.TÖRF. és Tóth Gáspár fhdgy. pk.techn.h. a Tanácsadó egyik kocsijával családjukat felpakolva nyugatra disszidáltak.

A többi letartóztatott személyeket későbbi Mátyás József őrgy. a Kieg.Pk. engedte ki. Az esti órákban az itt maradt katonákból és tisztekből megszervertük az őrséget és a laktanya udvarán lévő anyagot összeszedtük.

Következtetés:

A hadseregben belül a vezetés szétesésének okát abban látjuk, hogy a vezető parancsnokoknak alárendelt egységparancsnokai és beosztottjaiban nem volt bizalom, a pártvezetés szétesésével vezető beosztásban lévő kommunisták nem bízták a kommunistákban. A túlzott központi vezetés nem en-

gedte kifizetni az egyéni felelősséget és így a nehéz pillanatokban alárendelt egységparancsnokok mindig felülről várták a parancsokat, melyet ebben az időben minden parancsnok elfelejtett adni többé-kevésbé.

Továbbképzéseken mindig a támadást és a védelmet gyúrták, bekerítésben való ténykedést, vagy egy olyan hadműveleti kérdéssről, amelyben a csapatok elszigetelve vannak az alárendelt egységparancsnokok saját magukra, a környező helyzet ismeretére voltak utalva - nem tanítottuk. Olyan kérdésekkel mint belső karhatalom, rendfenntartás megkövetelne, nem tanítottuk sem a Tiszteket, sem a harcosokat.

A tisztek, tisztek anyagi helyzete nem volt reális, különösen a kisebb beosztásúaké. Sokszor mert egy tiszt malacot tartott, ráfogták, hogy kulák hajlamai vannak.

A hadseregben való nevelés csődöt mondott, az okát abban látjuk - nemcsak a katonáknál, hanem a tiszteknél is - hogy a munkás származású tisztek látták, hogy az üzemekben kevés a fizetés, a parasztszármazású tisztek pedig nem értékelték egyet az erőszakos TSZCS-be való beszervezéssel

A tisztek el voltak szakítva a társadalmi élettől. Vezető beosztásban lévő egy-két tisztet kívül a többi tisztnek nem volt alkalma a Tiszti Klubon kívül más összejövetelen résztvenni, így 23-át követően azt sem tudtuk, hogy kivel állunk szemben.

Nov.4-i szétesés - hogy a kormány és ekkori felsőbb vezetők is a szovjet hadsereg ellen hangolták, a HDS. tagjai és 4-én arról beszéltünk, hogy a fegyvert letesszük, szinte egy nem létező hadiállapot megszüntetésének tűnt fel, ami miatt a katonák a szállingózó rém hírek (hadifogságba, Szibériába kerülnek) mindezt a tények is mutatják, hogy a szovjet csapat ellen harcolni nem akartak, mert a hegyekbe partizánok mentek el, széjjel mentek és igyekeztek előbb családjukhoz hazamenni.

A pártfunkcionáriusok és politikai munkások egyoldalú nevelése és tájékoztatása következtében nem ismerték fel a 23-a után bekövetkezett események lényegét, a felső tájékoztatás hiányában magukra voltak hagyatva és ennek következtében határozatlan volt és nem tudott hatni a párttagságra és annál kevésbé a tömegekre.

Keszthely, 1957. január 2-án.

Tátrai Gyula őrgy.sk. ho.pk.pol.h.
Zsiros Balázs őrgy.sk.ho.TÜF.
Lonszki János őrgy.sk.ho.TÖRF.
Bránát István szds.sk.ROV.
dr. Gyüszü Miklós szds.sk.ho.vez.o.
Sziki Gyula szds.sk.HIF.h.

Gimnazisták tüntetése Nagykanizsán • Foto: Kerecsényi Edit

A szovjet emlékmű ledöntése • Foto: Kerecsényi Edit